

її до організації життя за законами краси.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

2. Москаль Ю. Світові тенденції розвитку заочної та дистанційної освіти / Ю. Москаль // Психологія і суспільство. – 2008. – №3. – С. 116–122.

3. Осадчук О. Л. Управление самостоятельной работой студентов: метод. пособие / О. Л. Осадчук. – Омск: Полиграф. центр КАН, 2009 – 156 с.

4. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / Курлянд З. Н., Хмелюк Р. І., Семенова А. В. та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид. – К.: Знання, 2007. – 495 с.

5. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – М.: Народное образование: учебное пособие, 1998. – 256 с.

6. Сысоев П. В. Дидактические свойства и функции современных информационных и коммуникационных технологий / П. В. Сысоев // Иностр. яз. в шк. – 2012. – №6. – С. 12–21.

REFERENCES

1. Kremen, V. H. (Ed.). (2008). *Entsyklopedija osvity*. [Entsyklopedija of edukation]. Kyiv: Yuricom Inter.

2. Moskal, Yu. (2008). *Svitovi tendentsii rozvitku zaochnoi ta distantsiynoi vishchoi osviti*. [World tendencies of the development correspondence and distance higher education]. Kyiv

3. Kurliand, Z. N., Kheljuk, R. I. & Semenova, A. V. et. al.; Kurliand, Z. N., (Ed.). (2007). *Pedagogika*

vyshoji shkoly. [Pedagogy of higher education: teach. guidances]. Kyiv: Znannia.

4. Selevko, G. K. (1998). *Sovremennye obrazovatelnye tekhnologi*. [Modern educational technologies]. Moscow.

5. Sysoev, P. V. (2012). *Didakticheskie svoystva i funktsii sovremennykh informatsionnykh i kommunikatsionnykh tekhnologiy*. [Didactical features and functions of modern informational and communicational technologies]. Moscow.

6. Osadchuk, O. L. (2009). *Upravlenie samostoyatelnoy rabotoy studentov: metod. Posobie*. [Management of the self-studying work of students: methodological guide]. Omsk.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШЕЛУДЬКО Інна Віталіївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

Наукові інтереси: методика викладання спецдисциплін швейного профілю у вищій школі, підготовка інженера-педагога швейного профілю.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHELUDKO Inna Vitalievna – Ph.D. (Pedagogy), Senior Lecturer of the Vocational Education and Computer Technology Department Hlukhiv Olexander Dovzhenko National Pedagogical University.

Circle of scientific interests: the method of teaching special disciplines of sewing profile in high school, preparation of a teacher-engineer of a sewing profile.

*Дата надходження рукопису 23. 12. 2017 р.
Рецензент – д.п.н. професор С. І. Шандрюк.*

УДК 678. 11.

КОВАЛЬОВ Сергій Анатолійович – викладач Кіровоградської музичної школи № 4
e-mail: pednauk@gmail.com

РОЗВИТОК ВИКОНАВСЬКОГО ДИХАННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТАХ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Специфічність дихання музиканта при грі на духових інструментах викликає відхилення від звичайних фізіологічних норм, але за умови розвиненої техніки виконавського дихання музикант має можливість звести до мінімуму фізіологічні аномальності в процесі гри. Н. О. Платонов визначає дихання як один із найважливіших виконавських заходів, від якого залежить якість звуковидобування, виразність нюансування, змістовність трактовки кожної музичної фрази. Тому кожен

виконавець повинен ставитися до нього з великою увагою та слідкувати за логічною обґрунтованістю розподілів пунктів вдиху і видиху при виконанні.

Зважаючи на вказане вище, слід зазначити, що застосування певних прийомів видобування звуку, застосовуючи виконавське дихання при грі на духових інструментах, виконання штрихів, динаміки повністю підпорядковане завданням виконавського втілення музичного образу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методична література в галузі

виконавства на духових інструментах, що накопичувалась протягом кількох століть, містить чи малий досвід вирішення різних питань, котрі виникають в процесі музично-виконавської діяльності у духовиків (В. Анапський, Ж. Арбан, К. Берман, І. Кобець, В. Подольчук, В. Посвалюк та ін.). Загальні закономірності фізіології людського дихання досліджували М. Сергієвський, В. Чернігівський, Т. Уолтер. Специфіку виконавського дихання вокального мистецтва викладено в працях Л. Дмитрієва, Р. Юсона, К. Злобіна. Автори відмічають тотожність виконавського дихання вокалістів і духовиків. У той же час, більшість цих праць має поверхневе тлумачення щодо вирішення тих чи інших проблем, зокрема, що стосується специфіки виконавського дихання, відповідно, виникають певні протиріччя в самих методичних підходах і принципах.

Мета статті – на підставі аналізу наукової літератури визначити специфіку виконавського дихання в процесі навчання гри на духових інструментах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дихання, яким користуються музиканти-духовики при грі, називається виконавським. Воно істотно відрізняється від звичайного дихання. По-перше, обсяг повітря, взятого при вдиху, буде більшим, ніж при звичайному «фізіологічному» диханні. По-друге, якщо у звичайному диханні вдих і видих майже однакові за тривалістю, то у виконавському диханні видих найчастіше буває значно тривалішим за вдих. По-третє, при грі робиться з певним тиском, який треба постійно підтримувати до кінця музичної фрази. Виконавське дихання – складає процес нервово-м'язового апарату, в роботі якого беруть участь легені, діафрагма, грудна клітина та її м'язи, черевна порожнина, м'язи черевного перса, спини і навіть порожнина рота. Складність контролю виконавського дихання полягає ще й у тому, що деякі з названих внутрішніх органів та м'язів, (наприклад легені, діафрагма) майже неможливо відчувати безпосередньо нервових рецепторів.

Одночасно контролювати кожен зі складових дихального апарату в процесі гри дуже важко, навіть неможливо. Тому для спрощення сприйняття, особливо в початковому періоді навчання, а також з метою практичного використання пропонуємо об'єднати всі названі вище складові в поняття загального дихального апарату. Його можна уявити у вигляді надувного балона з еластичними стінками чи у вигляді міхура, що наповнюється повітрям.

Виконавське дихання. Виконавське дихання розглянуте у багатьох методичних

посібниках. На наш погляд, найбільш важливим у процесі звукоутворення є виконавський подих музиканта-духовика. Тому розгляд процесу звукоутворення ми почнемо з даного важливого складового виконавського апарату.

Якісний звук багато в чому залежить від правильно поставленого дихання виконавця. Трубач повинний начинатися володіти своїм диханням так, щоб у необхідний момент гри зуміти зробити вдих досить швидко і глибоко, в видих з необхідною швидкістю і силою, але завжди плавно, рівним і щільним потоком.

При постановці виконавського дихання на початковому етапі навчання не рекомендується робити істотних відхилень від фізіологічного дихання. Відмінна риса природного подиху – рівномірність вдиху у видиху, тоді як виконавському диханню властива більш значна, чим при фізіологічному, глибина вдиху і тривалість видиху. У залежності від характеру і довжини музичних фраз, що виконуються, буде мінятися і кількість вдихуваного і видихуваного повітря.

У методичній літературі радянського періоду прийнято було розмежовувати кілька типів виконавського дихання.

1. Грудне (чи верхнє) – це такий тип дихання, при якому активно діють м'язи середньої ділянки грудної клітки, однак діафрагма бере участь недостатньо. Повітря в основному зосереджується у верхній частині легень. Користуючись цим видом дихання, виконавець найчастіше напружує дихальну мускулатуру і швидко стомлюється. Звук при цьому втрачає свої темброві якості, стає неповноцінним, затиснутим, гугнявим, «пласким», втрачає польотність, ним важко керувати, тому що діафрагма практично не задіяна.

2. Діафрагмальне (чи нижнє) – тип подиху, при якому активно діє діафрагма, що опускається при вдиху. М'язи середніх і верхніх ділянок грудної клітини залишаються відносно нерухомими. Повітря наповнює середні і нижню частину легень і, упираючись в діафрагму, у свою чергу, сприяє гарній опорі при видиху повітряного струменя. При такому типі дихання звук здобуває глибину, польотність і насиченість, тому що здійснюється нижня частина черевної порожнини.

3. Грудно-черевне (чи змішане) – тип подиху, при якому забезпечується максимальне заповнення легень при вдиху і найбільша тривалість видиху, завдяки комбінованій дії діафрагми і м'язів грудної клітини. Цей вид дихання утворюється в результаті з'єднання двох вищевказаних видів дихання. Таким видом дихання можна і навіть

найкраще користуватися при виконанні тривалих фраз.

У сучасній методичній літературі, зокрема, у роботі С. Горового, розмежовується природно-фізіологічне і виконавське дихання, при цьому не відзначаються різновиди останнього.

При фізіологічному диханні людина дихає верхньою частиною легень і використаної кількості повітря йому досить для забезпечення життєвих процесів. При грі на духових інструментах потрібна значно більша кількість повітря, тому музиканту-духовику потрібно освоїти виконавський тип дихання, при якому буде потрібно задіяти об'єм легень.

При виконавському типі дихання повітря переважно надходить у нижню частину легень, розширюючи область живота, боків і нижню частину спини. У такий спосіб музикант набирає потрібну кількість повітря, що відповідає специфіці виконавства і адекватне тривалості і характеру музичної фрази.

Використовуючи досвід вокалістів, виконавці на духових інструментах на практиці застосовують локалізований тип дихання, який сприяє на діафрагму, що відповідає специфіці виконавського дихання найбільш наближений тип, який у радянській методичній літературі був названий черевним (діафрагмальним). При цьому типі дихання грудна клітка залишається практично нерухомою, тоді як вдих виробляється за допомогою діафрагми, що опускається (при скороченні), а видих – черевним пресом. Таким чином, як вдих та і видих виробляється без всякої участі грудної клітини, тобто без її розширення при вдиху і спадіння її стінок при видиху, винятково роботою діафрагми і черевного преса-опори. Це дозволяє контролювати видихуваний повітряний струмінь.

Виникнення так званої опори веде до того, що спочатку повітря випускається з верхньої та середньої частини легень. При цьому м'язи живота, боків і спини як можна довше залишаються в положенні вдиху. Черевний прес залишається зібраним – їм контролюється видих. М'язи живота, боків і спини приходять у вихідне положення в самий останній момент видиху.

Перевага такого виду полягає в тім, що воно не ускладнено протягом усієї фази вдиху і видиху. Цей вид дихання сприяє безперешкодному утриманню гортані у низькому положенні, що спричиняє повну зглаженість так званих регістрів, повноту і свободу звука, а також збагачення його тембровими фарбами.

Засвоєння виконавського подиху – нелегка задача, що стоїть перед починаючими музикантами-духовиками, але за умови

правильного розуміння його механізму і наполегливого, тривалого тренування може бути в більшості випадків вирішена.

Отже, з вище написаного ми бачимо, що головними складовими виконавського дихання є вдих і видих. Вони можуть по-різному використовуватися в процесі гри на трубі і тому повинні бути розглянуті окремо.

Вдих як попередній етап видобування звуку. Для утворення звуку виконавець повинен наповнити легені повітрям, яке є, свого роду, енергією, перетвореною в звук. Цим процесом, що передує звукоутворенню, є вдих.

Вдих варто робити беззвучно, тому що шум свідчить про яку-небудь перешкоду на шляху вільного проникнення повітря в дихальну систему і, до того ж, відволікає увагу слухачів від сприйняття музики. В залежності від довжини і характеру музичної фрази, що виконується, вдих може бути швидким чи неквапливим, але завжди глибоким і повним. Таким чином, ми бачимо, що вдих являє собою свого роду ауфтакт, що випереджує наступну музичну фразу. Однак, швидко – це не значить судоме, безшумно – не значить без найменшого шуму, а глибоко – не значить до втрати свідомості.

При грі на духових інструментах вдих звичайно робиться через рот, але в практичній діяльності трубача зустрічається також вдих через ніс, чи комбінований (одночасно через ніс і рот).

Важливо підкреслити, що при під час гри на трубі потрібний не стільки великий запас повітря, скільки сильний, сконцентрований потік видихаючого струменя. Тому на початку твору, музичної фрази чи після тривалих пауз, вдих доцільніше робити через ніс, як при нормальному диханні. Вдих носом зберігає незмінною позицію губ, що відповідає грі в зворотному регістрі, губи утримуються в зімкнутому положенні, і мундштук не зміщається в сторону. При вдиху ротом губи трохи розтягуються і мундштук, хоч і мінімально, втрачає своє положення і це приводить до небажаних наслідків («кікси»).

Такий спосіб вдиху є природнім, гігієнічним способом дихання; при цьому зберігається вологість на губах, у порожнині рота і горла, охороняє від сухості, що заважає звукоутворенню. Рот виконує лише допоміжну функцію, коли потрібно зробити короткий вдих під час гри у швидкому темпі. При виконанні пасажів, які швидко чергуються добирання повітря рекомендується робити через рот тому, що у швидкому темпі і при коротких паузах набагато складніше набирати повітря носом. Трубочач починає задихатися, що негативно впливає на якість його виконання і звичайно ж на здоров'я, так як подих – це один

з найважливіших фізіологічних процесів в житті людини.

При комбінованому вдиху послідовність чергування носа і рота, на наш погляд, повинна бути такою: спочатку виконавець вдихає ротом, а після підключається ніс, що зв'язано з вищевказаними позитивними якостями нового вдиху. Комбінований вдих сприяє максимальному заповненню легень повітрям і, відповідно, використовується для виконання найбільш тривалих музичних фраз.

Існують різні думки про ступінь участі носа і рота в процесі виконавського дихання. Так, Ж. Арбан у своїй «Школі» пише: «Коли мундштук прикладений до губ, рот варто відкривати з боку і відсунути язик всередину, щоб дати повітря наповнити легені». Дихання за допомогою кутів рота рекомендує робити Я. Коларж, який аргументує це в такий спосіб: «<...> тому що носом не можна швидко набирати необхідну кількість повітря». Г. А. Орвід говорить про те, що «Потрібно не забувати, що вдих варто брати швидко через ніс, а не рот, як роблять деякі <...>. Звичайно бувають у практиці випадки, коли потрібний швидкий повний вдих. Тоді може до вдиху підключиться і рот. Але це не повинно бути правилом». Останнє твердження є не зовсім вірним, тому що при постійному носовому вдиху швидко стомлюється губний апарат, що приводить до неякісного звуковидобування. Вдих ротом сприяє розслабленню і «відпочинку» губного апарата, а також припливу крові в м'язи губ.

Таким чином, у виконавській практиці варто навчитися користуватися всіма трьома способами вдиху і використовувати кожен з них саме там, де найбільш доцільно його застосування.

Вдих – джерело звучання інструмента. Визнано що для музикантів-духовиків виконавський видих є дуже важливою умовою для практичної діяльності. Видих на відміну від вдиху повинний бути повільним і рівномірним, але при цьому обертим і інтенсивним протягом усієї фази видиху. Цей момент дуже важливий у процесі звуковидобування. Зриви нот, неповноцінний звук, неточна атака чи взагалі провалля якогонебудь звуку, усе це наслідок затриманого видиху.

У методичній літературі зустрічається термін «опора дихання». На думку Г. Орвіда «Опора дихання досягається точним узгодженням піднімального тиску червеного преса зі ступенем опору, що уступає цьому тиску діафрагми з таким розрахунком, щоб стиск повітря в легенях і тиск повітряного струменя і губної щілини були безупинним і достатньо для утворення і ведення звуку».

Механізм опори дає можливість

виконавцю контролювати за допомогою внутрішніх відчуттів дихальні рухи ребер грудної клітки і діафрагми, тобто свідомо керувати видихом, а також створювати найбільше сприятливі умови для дії артикуляційного апарата у виді низького положення гортані, вільного руху язика і т.п.

Отже, ми бачимо, що «опора» дихання є головним елементом у фазі видиху. Вона сприяє тривалому видиху, утриманню звука на одній висоті, польотності, вільному виконанню в різних регістрах, а також якісному звучанню інструмента в різних нюансах від *pp* до максимального *ff*.

Практичні поради та рекомендації. Питання виконавського дихання притягувало і продовжує притягувати увагу всіх виконавців-духовиків, як і виконавців-вокалістів.

Думки, відносно питання дихання, дуже різні: одні визнають провідну роль дихання при грі на духових інструментах, другі відкидають це. А ще більше розбіжностей у визначенні правильного механізму виконавського дихання. Але хочеться задати таке питання, котре вчитель задає своїм учням на першому уроці: «На якому інструменті граємо?». Знаємо, що відповідь буде в усіх одна: «На духовому». Це мабуть і повинно бути відповіддю на питання про те, чим є дихання для виконавців на духових інструментах.

Тепер постає закономірне запитання, як правильно дихати, який тип дихання найбільш сприятливий та ефективний?

Почнемо з того, як не рекомендовано дихати. Часто у чоловіків, ще частіше у жінок дихання буває неправильним, тобто дуже високим і навіть ключичним.

Потрібно прививати учням навички нижньореберного діафрагмального дихання. Вдих рекомендовано брати на відчуття легкого переляку, або здивування чи зівка. А також носом наче приношуючись до чогось. К. Дорліак, професор Московської консерваторії по класу співу, про це говорить так: «Рекомендую визвати відчуття, щоб учень відчував рух черевної стінки нижніх ребер. Крім того, вдих на легкому переляку, не дозволяє переважувати легені повітрям і зразу ж організовує відчуття затримки дихання, що є передумовою до вироблення опори дихання, а потім і звука».

Але тут постає питання відносно затримки дихання. Для виконавців на духових інструментах це не прийнято, бо тут виникає велика загроза затримки атаки, ще так званих «затичок», тобто проблем з початку звуку.

Необхідно зберегти відчуття вдиху і на цьому відчутті ґрати. Це відчуття дасть свободу в грі, красу і силу тембру інструмента. Правильне виконавське дихання можна

визначити за звучанням людського голосу або тембру інструмента.

У духовиків найчастіше зустрічаються змішане дихання. Специфіка гри на духових інструментах потребує великого об'єму вдиху, тому необхідно оволодіти повним грудно-черевним диханням, щоб повітря потрапляло і в живіт, і в груди, а також в боки й спину. При цьому необхідно не забувати: під час вдиху підтягувати низ живота. Переваги грудно-черевного дихання дають впевненість говорити про цей вид дихання, як найбільш раціональний.

У трубочників, які працюють діафрагмальними м'язами, звільняються горло і щелепа, не втомлюються м'язи губ, звук виходить легким, красивим і багатотембральним. Від правильного дихання залежить наш емоційний стан і відсутність страху перед публікою.

Кожен духовик повинен робити вправи на випрацювання правильного дихання. Принцип такий як і в співі.

Деякі практичні поради для контролю за правильним диханням, вірніше за грою на опорі:

1. Перед грою можна використовувати звичайну повітряну кульку, надуваючи її.

2. Візьміть швабру, упріть її ручкою в куток, а поперечку – в живіт. Після вдиху впріть її на поперечку і грайте в цьому положенні (зберігаючи положення м'язів, як при вдиху).

3. Видихайте якомога більше повітря, використовуйте дихальні та опорні м'язи.

4. Робіть вдих тоді, коли все повітря вийде з легенів.

5. Ще варто займатися з гумовим паском, стягнутим навколо талії.

Перед грою окремо треба займатися вправами для дихання (гімнастика дихальних м'язів):

1. Сидячи на стільці – покладіть кисті рук долонями до низу на талію, голову опустіть між колінами, глибоко вдихніть і видихуйте, при цьому звертайте увагу на підйом діафрагми і м'язів спини.

2. Під час руху повільно вдихайте (бажано через ніс), рахуючи до 15-20, після цього видихайте (один крок – 0,5 секунди). Спробуйте видихнути, форсуючи повітря на складу «ху» або «ха».

3. Затримка дихання від 30 секунд до 2-х хвилин.

4. Станьте перед занавіскою (або шторкою), глибоко вдихніть і на склад «ху» або «ха» подуйте на неї. Занавіска має рухатися. Поступово відходьте назад, повторюючи цю вправу, доки занавіска буде рухатися.

5. Спробуйте грати в лежачому положенні, слідкуйте при цьому за диханням.

6. Спрямуйте видих (струмінь) на долоню. Тепла струмінь підтвердить правильність вашого дихання (видиху).

7. Покладіть долоні на пояс, після чого: а) крикніть; б) кашляніть. Проконтролюйте дію діафрагми.

Правильне дихання – це дуже суттєвий аспект підготовки духовика. Тож цьому потрібно приділяти серйозну увагу. Тільки сумлінне навчання дає відповідні навички виконавства. Тільки коли ми навчимося правильно користуватися диханням, тоді одразу відчемо полегшення.

Спокійний, помірний, глибокий вдих, плавна подача і вміння його розділяти – ось що є головним принципом дихання, котрим потрібно користуватися у своїй практиці.

Вправи для розвитку дихання.

Вправа № 1. Для укріплення м'язів верхньої частини черевного преса.

Лягти на підлогу, руки витягнути вздовж тіла. Зробити короткий вдих, а потім на рахунок «один, два, три, чотири» рівно видихати, одночасно утримуючи під великим кутом підняті і витягнуті разом обидві ноги, на рахунок «п'ять, шість» – затримати дихання. Далі, не опускаючи ніг, знову зробити короткий вдих, на «один, два, три, чотири» – видих на «п'ять, шість» – затримка дихання і т.д. Продовжувати цикл, наскільки це можливо.

Вправа № 2. Для зміцнення м'язів верхньої частини черевного преса.

Лягти на підлогу, руки витягнути вздовж тіла. Зробити короткий вдих, а потім на рахунок «один, два, три, чотири» підняти і утримувати корпус з витягнутими в перед руками під кутом, приблизно 45 градусів, одночасно рівно видихати, не відриваючи ніг від підлоги. На «п'ять, шість» – затримка дихання. Не опускаючи корпусу, продовжити дихання за описаною схемою.

Вправа № 3. Відпрацювання видиху.

Лягти на спину і покласти декілька книжок або пустий футляр від інструмента на живіт, притримуючи його однією рукою для балансу. Зробити в середньому темпі за одну чверть вдих і чотири – видих. При вдиху живіт повинен трохи підняти предмет, при видиху утримувати їх на тій самій висоті, напруженням м'язів черевного преса. Не розслабляючи «опору», повторити вправу 10 разів. Щодня, залишаючи однаковим вдих, бажано збільшувати тривалість видиху. Склад «ха» у горлі є обов'язковим.

Вправа № 4. Видих з упором.

Взяти жердину довжиною 1-1,5 м. приставити один її кінець до стіни, а інший – до черевного преса в тому місці де має бути

ремінь, і трохи підперти жердину м'язами червонного преса до стіни. Дихати, як описано у вправі № 3. слідувати, щоб при видиху м'язи червонного преса «не провалювалися» всередину. Падіння жердини в такому випадку буде свідчити про неправильний видих.

Вправа № 5. Ефективна вправа для розвитку активного видиху та короткого вдиху.

Утримувати видихом аркуш паперу на стіні чи дверях спочатку протягом 3-5 секунд. Згодом – 10-15 секунд і більше. При необхідності швидко набирати повітря, не допускаючи падіння аркуша. Губи належить сформувати ніби для вимовляння літери «У». можна використовувати мундштук, дмухаючи в нього з боку ніжки. Відстань між обличчям і аркушем поступово збільшувати.

Висновки і перспективи подальших розвідок напряму. Джерелом звуку духового інструменту є дихання, яке в свою чергу поділяється на три типи: грудний, черевний та змішаний. Най оптимальний тип виконавського дихання є змішаним. Взаємодія діафрагми та м'язів червонного преса дає виконавцю відчуття гри на опорі, що відображується на якості звучання інструмента. В процесі постійних занять набувається здатність керування своїми дихальними м'язами та діафрагмою. Знання фізіології та анатомії людини надає оптимального результату розвитку виконавського дихання на духових інструментах.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Горовий С. Технологія і мистецтво гри на тромбоні / С. Горовий. – Донецьк, 1998. – 67 с.
 2. Наймушина Ю. О. Основи теорії і методики навчання при гри на флейті: навч. посіб. / Ю. О. Наймушина, О. С. Плохотнюк. – Луганськ: вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2011. – 148 с.

УДК 786. 12. 56

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА ТИПОВИХ НЕДОЛІКІВ СКРИПАЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ, СПОСОБИ ЇХНЬОГО ВИПРАВЛЕННЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Видатний американський скрипаль минулого століття Іегуді Менухін охарактеризував скрипку як

3. Платонов Н. Вопросы методики обучения игре на духовых инструментах / Н. Платонов. – М.: Музгиз, 1958. – 48 с.

4. Подольчук П. В. Навчання гри на трубі і виконавська практика: навч. посіб. / В. В. Подольчук – Донецьк: ТОВ «Цифрова типографія», 2009. – 106 с.

5. Посвалюк В. Т. Щоденник самостійних вправ трубача: навч. посіб. / В. Т. Посвалюк – К: Всеукр. брас бюлетень, 2002. – 56 с.

REFERENCES

1. Gorovyi, S. (1998). *ekhnolohiya i mystetstvo hry na tromboni*. [Technology and art of the game on the trombone]: Donetsk.
 2. Naishina, Yu. O. (2011). *Osnovy teorii i metodyky navchannya pry hri na fleyti*. [Fundamentals of the theory and methodology of training in playing the flute]. Lugansk.
 3. Plotonov, N. (1958). *Voprosy metodiki obucheniya igre na dukhovyykh instrumentakh*. [Questions of the technique of teaching the game on wind Instruments]. Moscow.
 4. Podolchuk, P. V. (2009). *Navchannya hry na trubi i vykonavs'ka praktyka*. [Learning the game on the pipe and performing practice: teaching]. Donetsk.
 5. Posvalyuk, V. T. (2002). *Shchodennykh vprav trubacha*. [Diary of independent exercises trumpet]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОВАЛЬОВ Сергій Анатолійович – викладач Кіровоградської музичної школи № 4.
Наукові інтереси: шляхи розвитку та вдосконалення виконавської майстерності при навчанні гри на духових інструментах.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOVALOV Sergey Anatoliyovych – teacher of Kirovograd music school № 4
Circle of scientific interests: the ways of development and perfection of performing skills when playing the game on wind instruments.

Дата надходження рукопису 20.01.2018 р.

Рецензент – д.п.н. професор О. М. Ткаченко.

УЛЮШЕВА Інесса Валентинівна – заступник директора з навчально-виховної роботи, старший викладач Кіровоградської музичної школи № 4 м. Кропивницький
 e-mail: pednauk@gmail.com

одне з самих прекрасних творінь людини і одне з самих примхливих в її руках, що, можливо, надає інструменту чарівності, але, якщо ти не готовий стати її рабом, буде ховати